

Legenda o lopudskoj sizotici

Tragični ljubavni događaj lopudske djevojke opjevala su dva pjesnika: Petar Preradović i dubrovački latinski pjesnik Đuro Ferić. Na žalost spjev Petra Preradovića ostao je nedovršen, ali ga je uspješno dopunio hrvatski pjesnik Stjepko Ilijić.¹ Tako popunjen pjesnički rad »Lopudska ljepotica« štampam je prvi put godine 1903. u Donjoj Tuzli. Navest ću kratak sadržaj:

Na Lopudu postojale dvor pomorskog kapetana Radovana Dragića, čija su dva trgovačka broda propala za vrijeme Karla V u tunjskoj (zapravo alžirskoj o. p.) vojni tako da njegova djeca: tri sina i jedna kćerka žive u siromaštvu baveći se ribanjem. Jednog dana, dok su se braća nalazila na moru i u kući ostala sestra Zorka, doplovi lađom k njoj dubrovački plemić Milovan koji je bio u nju zaljubljen i ona mu je uzvratila ljubav. On je stade nagovarati da pobjegne s njime u Italiju, gde će vjenčani živjeti, ali da se prethodno sklone na otočić Sv. Andrije jer je glavar tamošnjeg samostana njegov prijatelj i zaštitnik. Zorka obijućke prihvati prijedlog svog miljenika, pa se odmah ukrcase u lađu i sa Milovanovim prijateljem Boškom odveslaše prema Sv. Andriji. Braća ih primijetiše i dadoše se za njima u potjeru sve do otočića, gdje se zametnula kavgu u kojoj je jedan od braće izgubio život. Braća su ipak oslobodili sestru i povratili je kući. Tu je oni izgrde zbog sramote nanese ne njihovom domu i otjeraju je. Međutim stigne sa Sv. Andrije sjedi samostanski glavar Marko i nagovori braću da puste sestru u miru, pa bude li kakve krivice, za svoje postupke odgovarat će bogu. Braća udovoljiše starcu i odustaše od sestrina protjerivanja. Nakon izvjesnog vremena dođe k Zorki Boško koji joj uruči poruku zaručnika da će on noću otploviti lađom na more i da će je čekati na rtu Stinjivu, a iz lučice pokraj Boškove kuće zublja će joj ravnati put. Zorka pristade i po noći zapliva prema naznačenom cilju. Ali brat Mijat, koji je uhodio, zapali u svojoj lađi drugu zublju, pa Zorka, ravnajući se po njegovoj, otpлива duboko na pučinu, a Mijat ugasi svjetlo. Ona napregne sve sile da izdrži. Ipak je snage izdadoše i jadnica potone u morske dubine. Milovan satrven udesom, koji mu je oteo voljenu djevojku, stupi u red benediktinaca na Sv. Andriji i Zorki podigne spomenik pred koji dolazi skupa s opatom Markom da se moli za njenu dušu.

Preradović-Ilijić, dakle, kao protagonisti ove ljubavne tragedije označuju dubrovačkog plemića. A Đuro Ferić² u svom pjesničkom djelu »Periegesis orae Ragusanae« označava ga imenom Theramon ne izražavajući se o njegovoj klasnoj pripadnosti. On počinje ovako:

Opposito Andreae a scopulo, quo solus agebat,
Venerat huc pulcher Theramon, Mara vidit et arsit.
(Sa suprotnog otočića Andrije, gdje sam boravljaše
bijaše došao ovamo lijepi Theramon, vidio Maru
i planuo ljubavnim žarom.)

Prema Feriću ovaj Theramon i Mara često su se tajno sastajali, ali on se poboja da ne budu otkriveni i da im tako ne bude nanese sramota. Djevojka mu predloži da noću stavi baklju na krov svoje kuće, a ona će doći k njemu plivajući. Mladić pristade i jedne tamne noći postavio svjetlo. Kada ga Mara ugleda, baci se u naručje sinjega mora i zapliva prema otočiću, ali sreća je iznevjeri. Primijetiše je neki ribari kako pliva prema baklji i prijavio je braći. Nakon toga oni skovavše paklenu osnovu. Kada se na pučinu spustila tamna večer, jedan od njih odvesla prema kući Theramonovoj i hineći da se nalazi u smrtnoj opasnosti, zamoli da ga primi. Za to vrijeme ostala braća, upravivši lađu prema Theramonovoj kući, podigoše na vrh jarbola svoje lađe baklju, a Mara, misleći da je to svjetlo njenog Theramona, baci se u vodu i zapliva prema izdajničkom cilju.

Braća je tako odvukoše na pučinu i tada ugasiše baklju pa Mara iscrpljena potone. Njezino tijelo trećeg dana more izbaci na obalu. Skrhan od boli Theramon je pokopa i na njen grob položi mnogo cvijeća.

Dok je Preradović - Ilijićev spjev remek-djelo pjesničkog izraza, Ferićev se ne može s njim takmičiti. Tako Preradović-Ilijić duboko osjećajno prikazuju Zorkinu smrt:

»Dišuć teško djeva stenje, stine
I ko svježi ljljan pokošeni
Izmorena satrvena klone
U okrilje duboke pučine.
A vrh njene opustljele glave
Srebren kolut lako se izvije
Vjenčan vijenac more joj savije.«

Naprotiv, Đuro Ferić u svom latinskom pjesničkom djelu jednostavno se izražava o Marinoj smrti:

..... lumen ut illi
Abstulerunt, omni jam deficiente salutis
Spe sibi, perpetuoque etiam quia lassa cadebant
Brachia motu, ut fracta ratis, demersa profundo est.
(Kada ugasiše svjetlo, ona izgubi svaku nadu u svoj
spas i pošto uslijed dugotrajnih pokreta popustiše
izmorene ruke, potone duboko poput razbijene lađe.)

I Preradović-Ilijićeva i Ferićeva poema udaljuju se od stvarnog činjeničnog stanja u pogledu društvene pripadnosti ljubavnika jedne lopudske djevojke koji nije bio ni dubrovački plemić ni profesionalno nedefinirani Theramon već fratar s otočića Sv. Andrije. O tome nam pruža dokaz svećenik, kanonik Ivan Stojanović, pa nema razloga sumnjati. On je preveo na naš jezik »Povijest Dubrovačke Republike«,³ koju je na njemačkom jeziku napisao Kristijan Engle, rođen u Leutschenu u Mađarskoj. U dodatku te povijesti, gdje spominje otok Lopud, kaže: »Legenda je o Mariji lopudskoj uprav historijska zgoda jer je sudbena pretraga bila napisana, reče mi jedna vladika Natali (baba Dubrovkinje Mile Katić o. p.) koja je to čitala. Radi ljubakanja s kaluderom sa Sv. Andrije ubiše je braća kad je zatekoše na ribanju na moru.«

Uostalom i sam Ferić ovo indirektno priznaje jer pjeva da je Theramon došao s otočića Andrije gdje je sam boravio, a znamo da su tamo obitavali jedino redovnici sv. Benedikta.

Osim toga i narodna tradicija slaže se s navodima kano- nika Ivana Stojanovića.

Nepoznato je zašto su Preradović-Ilijić izmijenili staro- drevnu lopudsku legendu. Valjda su to učinili iz umjetničkih pobuda kako bi ovom tužnom spletu ljubavnih osjećaja dali što romantičniji sadržaj i prikazujući ga posljedicom krutih plemićkih nazora o nužnosti sprečavanja ženidbenih veza s pučanima.

Za Ferića pak može se priličnom vjerojatnošću ustvrditi da ga je stroga republička cenzura spriječila da otvoreno prizna sudjelovanje jednog redovnika u ovoj, za ona vre- mena, skandaloznoj aferi. Može se naslutiti da je na samom početku spjeva, gdje kaže da je vinovnik te sablazni došao s otočića Andrije, izostavio svetački atribut ostrvca lišivši ga tako mističnog epiteta. Valjda je vjerskim propisima pro- skribirana ljubav jednog člana samostana s otočića Sv. An- drije dala povoda nemilom udesu sirote lopudske djevojke.

¹ Stjepko Ilijić, rođen 1864. godine u Starigradu na Hva- ru, istaknuti je pjesnik i poštovatelj našeg grada što je do- kazao svojom odom »Dubrovniku povodom objctnice pada Republike«, štampanom godine 1908. u »Spomenici o padu Dubrovačke Republike«.

² Đuro Ferić (1739—1820) pučanin, svršivši studije u Dubrovniku ode u Italiju gdje je stekao doktorat prava. Njegovo djelo »Periegesis orae Ragusanae« tiskano je u Du- brovniku 1803.

³ »Povijest Dubrovačke Republike« u prijevodu Ivana Stojanovića izdala je Srpska dubrovačka štamparija A. Pa- sarića godine 1903. Navedeni citat nalazi se na strani 301.